

Socialni delavci pri okrajnih tajništvih za notranje zadeve

Katja Vodopivec

1. Naloge okrajnih tajništev

Organi za notranje zadeve opravljajo » dejavnosti na področju zaščite državne varnosti, javnega reda, reda in miru, svobode in pravic državljanov ter družbenega in osebnega premoženja in na področju izvršitve kazni, civilne zaščite in osebnih stanj«¹. Za območje okraja opravljajo te posle v okviru svoje prisotnosti okrajna tajništva za notranje zadeve.²

Toda varnostna in zaščitna služba ni njihova edina funkcija. Leta 1952 so bili ustanovljeni okrajni svet za notranje zadeve. Njihove naloge pa so širše, tudi preventivne. To so naloge, ki izhajajo iz analiz o pojavih, ki lahko vodijo do motenj državnega in družbenega reda³. Te naloge naj bi tudi opravljali organi za notranje zadeve bodisi sami bodisi v tesni povezavi z drugimi upravnimi enotami ali z družbenimi organizacijami.

Ker so naloge organov za notranje zadeve tako obsežne, zahteva delo posebno izbran kader in strokovno usposobljenost uslužbencev.⁴ Uredba o nazivih in plačah uslužbencev organov za notranje zadeve⁵ predpisuje zanje najmanj srednjo ali srednjo strokovno šolo, medtem ko naj imajo referenti II. in I. vrste višjo šolo ali fakulteto.

Dvoletna strokovna šola Državnega sekretariata za notranje zadeve daje uslužbencem izobrazbo iz splošno izobraževalnih predmetov hkrati s posebnimi predmeti iz družbenih in pravnih ved, sodne medicine, psihetrije, psihologije, zlasti pa iz krimina-

listične tehnike in takteke. Takšnim uslužbencem, pravnikom ali diplomantom višje upravne šole, pa so se v zadnjem času začeli pridruževati tudi diplomanti višje šole za socialne vede. Zato bi želela v tem sestavku načeti vprašanje, kakšne posle naj pri okrajnih tajništvih za notranje zadeve opravljajo uslužbenci s socialno izobrazbo.

2. Naloge in usposabljanje socialnih delavcev

Sedmi kongres Zveze komunistov Jugoslavije v letu 1958 je postavil skrb za človeka na čelo svojega programa. Skrb celotne družbe za blaginjo posameznika v okviru njegove družine in širše družbene skupnosti, skrb za dvig družbenega standarda, skrb za izobraževanje in osveščanje ljudi — to je osrednja naloga vse naše družbe, vseh panog naše gospodarske, upravne in družbene dejavnosti.

Takšnih nalog, kot so skrb za delovnega človeka, za moderno stanovanjsko komunalno politiko, za ustvarjanje boljših življenjskih in delovnih razmer, ne more rešiti le upravni ali strokovni aparat. Rešujejo jih organi delavskega in družbenega upravljanja ter družbene organizacije v okviru komun, stanovanjskih skupnosti in podjetij. Socialna služba kot upravna ali strokovna dejavnost pa te naloge analizira in se kot strokovna služba aktivno vključuje v izvajanje programa s svojimi iniciativnimi predlogi, ki izhajajo iz analiz stvarnega življenja na terenu. Družbenim organom pomaga planirati, organizirati in razvijati vse možne oblike dejavnosti in ustanov, ki so namenjene tem ciljem. To je obsežno področje preventivne socialne dejavnosti, ki naj omejuje in preprečuje nastajanje socialnih problemov ter povezuje ljudske množice v ustvarjanje boljših življenjskih razmer. Takšna dejavnost pa hkrati razvija socialistično zavest in odgovornost v ljudeh. Socialni delavec je dolžan prosvetljevati in osveščati državljanе, kakšne so njihove naloge, kakšni so cilji njihove dejavnosti in kakšen pomen imajo za celotno izgradnjo humanističnega in socialističnega družbenega sistema.

Toda ne samo to. Po organih družbenega upravljanja in ob svojem neposrednem delu z ljudmi je socialni delavec dolžan prisluhnuti potrebam ljudi, skušati jih mora razu-

¹ Zakon o organih za notranje zadeve, Uradni list FLRJ z dne 18. julija 1956, 1. čl.

² Istotam, 8. in 41. čl.

³ Napačno bi bilo, če bi presojali delovanje notranjih zadev samo tako, da bi gledali motnje javne varnosti, javnega reda ter javnega reda in miru. Nапротив, poseben pomen ima delovanje teh organov v smeri, da se s potrebnimi ukrepi odstranijo vzroki, ki utegnejo pripeljati do takih motenj. Zato mislim, da ima svet zelo široke možnosti delovanja prav v tej smeri in da lahko koristno vpliva ne le na delo organov za notranje zadeve, temveč tudi na boj zoper vzroke negativnih in škodljivih pojavov, ki bi pozneje utegnili nastati in škodovati državljanom, organizacijam, zavodom, posameznikom in sploh družbeni skupnosti. — Ekspoze Aleksandra Rankovića na 44. seji Zveznega Zbora zvezne ljudske skupščine dne 26. junija 1956; — Zakon o organih za notranje zadeve, str. 10.

⁴ Istotam, str. 23.

⁵ Uredba o nazivih in plačah uslužbencev organov za notranje zadeve, Uradni list FLRJ z dne 19. februarja 1958, 22. čl.

meti in tem potrebam ustrezno usmerjati svoje delo. Socialno delo, ki ne bi upoštevalo poleg splošnih idejnopolitičnih smernic tudi posebnih razmer neposrednega okolja, v katerega je vključeno, ne bi bilo realni činitelj ustvarjanja boljših razmer in boljših odnosov med delovnimi ljudmi.

Povsod tam, kjer so socialni problemi že nastali ali nastajajo na novo, je socialni delavec dolžan pomagati, da se odpravijo.⁶ S svojim delom naj omogoči čim večjemu številu ljudi, da se bodo aktivno vključili v družbeno življenje in delo, da bodo lahko postali svobodni in sproščeni državljeni, prosti osebnih bremen.

Če skušamo s tega vidika razumeti strokovno usposabljanje socialnih delavcev na višjih šolah, potem moramo izhajati s stališča, da morajo tvoriti celoto vsi predmeti, ki se jih socialni delavec uči. Iz predmetov, ki služijo pretežno ekonomsko sociološki in psihološko zdravstveni analizi preteklih obdobjij in našega sodobnega življenje, izgradujemo vsebinski program predmetov. Nalogu vsebinskih predmetov je, da seznanjajo bodoče socialne delavce z idejnopolitičnimi in pravnoorganizacijskimi načeli naše družbene ureditve in z načeli oblikovanja zdravih osebnosti v takšnem družbenem sistemu. Da bi lahko socialni delavci sami uresničevali ta načela, jih je potrebno seznaniti še s tehnikami, ki služijo temu namenu.

Če s tega vidika razporedimo posamezne predmete, kakor se sedaj predavajo v Šoli za socialne delavce v Ljubljani, dobimo približno naslednjo shemo:

Ekonomski in socio-loška analiza	Psihološka in zdravstvena analiza
Sociologija	Psihologija
Ekonomika	Defektologija
Zgodovina socialnih služb	Socialna medicina
Delovna razmerja	Psihopatologija

Vsebinski predmeti

- Pravni in družbeni sistem FLRJ
- Socialistična ekonomika
- Delovna razmerja
- Socialno zavarovanje in varstvo invalidov

«... poudaril sem že, da je treba skrbeti za ljudi. Človeku je hudo, kadar je zapuščen, kadar je sam in kadar zaide v težave. V naši skupnosti ne bi smelo biti zapuščenih ljudi. Naša skupnost se mora zanimati za življenje in težave vsakega posameznika.» — J. B. Tito: Govor na predvolilnem zborovanju v Beogradu marca 1958.

Zdravstvena zakonodaja in organizacija zdravstvenih služb
Socialna zakonodaja in splošno socialno varstvo
(Kazenska zakonodaja in organizacija izvajanja kazenskih ukrepov)

Pedagogika
Higiena
Mentalna higiena

Metodični predmeti

Statistika
Upravni postopek in administracija
(Civilni in kazenski postopek)
Metoda socialnega dela

Kazenska zakonodaja z organizacijo izvajanja kazenskih ukrepov ter civilni in kazenski postopek se za sedaj v šoli ne predava, vendar je bilo doslej mnogo pobud za uvedbo teh predmetov, ki naj bi se podajali v izvlečku, kolikor je za socialne delavce potrebno. Zato so ti predmeti v oklepaju.

3. Katere posle naj bi pri okrajnih tajništvih za notranje zadeve opravljali uslužbenci s socialno izobrazbo?

Če tako pojmujeemo naloge socialne službe, kateri posli so potem v okviru okrajnih tajništev za notranje zadeve takšni, da bi jih opravljali uslužbenci s socialno izobrazbo? Pri tem vprašanju imam v mislih naloge, ki jih tajništva že rešujejo, kakor tudi naloge, ki naj bi jih tajništva še sprejela v svoje področje glede na temeljno funkcijo, ki jim pripada v naši družbi.

1. Kriminalistična služba

V organizacijski enoti kriminalistične službe je s tega vidika zlasti pomembno delo z mladoletnimi storilci kaznivih dejanj. Način zasliševanja otrok in mladoletnikov terja več znanja iz psihologije mladostnikov in narekuje poseben način zasliševanja.⁷ Referent, ki dela z mladimi ljudmi, naj bi v družinskem okolju ali v sosedstvu, v katerem mladostnik živi, ne opravljal le poizvedb o kaznivem dejanju. Usposobljen bi moral biti tudi za to, da bi ugotavljal vplive okolja na mladostnika, da bi te vplive analiziral, in večkrat celo za to, da bi mladostnikove potrebe njegovi najbližji okolici tolmačil. Končno je njegova diskrecijska oblast, če

⁷ Več o tem glej Vlado Vodineč: Zasliševanje mladoletnikov.

širnem tako reči, to je možnost predlagati, kaj naj se z mladostnikom zgodi (ali naj ga tajništvo izroči sodišču ali socialnovarstvenemu organu, ali naj odredi običajni pripor ali pa ga začasno odda v vzgojni zavod in podobno), mnogo večja od možnosti, ki so mu na razpolago glede odraslih storilcev kaznivih dejanj.

Drugo podobno področje predstavljajo mladi polnoletni storilci kaznivih dejanj. Pri tem mislim zlasti na storilce, s katerimi imajo organi za notranje zadeve prvič opravka. Referenti okrajnih tajništev pridejo s takšnimi storilci v stik predvsem v hujših primerih kaznivih dejanj. Če so to mladi ljudje, ki so prvič storili kaznivo dejanje šele po 18. letu starosti, gre verjetno za dejanja, ki so (sicer lahko huda in družbi nevarna, vendar pa prav zato, ker so prvič storjena) manj rezultat kakšnih okvar v sami storilčevi osebnosti. Pri teh storilcih lahko sam kriminalistično tehnični postopek odigra močno preventivno vlogo pred bodočim povratništvom. Po drugi strani pa lahko pomeni za mladega človeka tudi nepopravljivo okvaro, pa čeprav samo v tem pomenu, da pusti v njem vtis gole formalnosti in osebne neprizadetosti kriminalističnega uslužbenca. Poleg tega bo novi kazenski zakonik omogočil sodišču širok izbor med sankcijami za prevzgojo mladih polnoletnih oseb do 21. leta starosti.⁸ Zato bo potrebno, da bo že sama ovadba o storjenem kaznivem dejanju in o mladoletniku vsebinsko polnejša, da bo vsebovala vse nevarnosti in vse ugodne pogoje, ki jih je v okolju ugotovil kriminalistični referent in bodo lahko pomemben činitelj za bodočo resocializacijo mladega človeka.

Rekli smo že, da organi za notranje zadeve ne ohranjajo le družbenega miru, reda in varnosti, marveč lahko pri svojem delu opravljajo tudi pomembno družbeno preventivno in vzgojno vlogo. Z majhnim izsekom takšnih nalog se srečujejo referenti nedvomno tedaj, kadar imajo opravka s storilkami kaznivih dejanj, ki so matere in zato odgovorne za vzgojo svojih otrok. Pri njih ne bo dovolj ugotavljati le storitev kaznivega dejanja, marveč si bo moral referent že med samimi poizvedbami ali zasliševanjem ustvariti mnenje o tem, kakšen je odnos storilke do otrok in njen vzgojni vpliv. Če je vpliv negativen, je tudi družbeno nevaren. Zato se v teh primerih ne bi smeli omejiti le na pregon same storilke. Ne smemo si namreč utvarjati, da bodo te naloge reševali pač komunalni organi socialnega varstva. Družbenih problemov ne moremo reševati samo delno, po kompeten-

cah, marveč le kompleksno, z močno medsebojno koordinacijo.⁹ Socialni organi rešujejo, kolikor morejo, kolikor so usposobljeni in ne preveč preobremenjeni z delom. Tudi v teh primerih bodo reševali po svojih močeh. Referent tajništva za notranje zadeve pa jim bo pri njihovem delu lahko zelo pomembno pomagal. Signaliziral bo problematiko in njen rešitev ne le predlagal, marveč jo tudi terjal.

Naslednji primeri, ki zahtevajo poseben posluh za razumevanje odnosov med ljudmi, za socialno problematiko in terjajo včasih tudi hitre neposredne socialne ukrepe, so detomori, izpostavitev otrok in vzgojno zanemarjanje ali izkoriscanje otrok. Za dejanji te vrste, pa čeprav je nekaterih izredno malo ali so redko znana, se skrivajo včasih globoke tragedije bodisi za storilke (storilce) bodisi za njihove žrtve. Menim, da bi moral biti način obravnavanja teh storilcev in prič obzirnejši, taktično pa nekoliko drugačen kot pri drugih kaznivih dejanjih. Zlasti v primerih zanemarjanja in izkoriscanja otrok bo smer poizvedb lahko odvisna od referentove osebne, poklicne usmerjenosti. Drugače bo namreč zbiral dokazno gradivo referent, ki bo pozoren predvsem na fizične posledice inkriminiranega ravnanja, kakor pa referent, ki se bo skušal poglobiti v celotno psihofizično strukturo žrtve, ki jo bo zнал bolj opazovati in manj zasliševati.

Pri alkoholikih in domnevno duševno abnormalnih storilcih nas poleg dejanja posebej zanima storilčeva osebnost z vidika njegove ožje okolice. V družini, na delovnem mestu in včasih v sosedstvu bo potrebno iskati podatke ne samo o kaznivem dejanju, marveč tudi o tem, kako ljudje presojajo storilčovo osebnost, kdaj so začeli opažati znake duševnih motenj, iz česa so sklepali nanje, kako se je storilec ponašal v raznih življenjskih situacijah, koliko in kako je morda ogrožal svojo okolico in podobno. Verjetno bi bilo bolj primerno, da bi te poizvedbe opravljala uslužbenec tajništva s socialno kot s kriminalistično izobrazbo.

Brž ko je zoper storilca ali storilko odrejen pripor, je treba razmisiliti o tem, ali ima

* »Dosedanje izkušnje iz dela svetov v mnogih... okrajih nam kažejo, da se lahko pred temi sveti v najrazličnejših oblikah in metodah dela obravnavajo zelo različna problematika s tistega področja. Obravnavajo se lahko vprašanja, ki spadajo v izključno pristojnost organov za notranje zadeve, še vse bolj pa tudi problemi, ki spadajo v pristojnost drugih državnih organov, pa se z njimi srečujejo pri svojem delu organi za notranje zadeve, ko opravljajo svoje redne naloge... Ko sveti obravnavajo te probleme, morajo sodelovati tudi z drugimi prizadetimi sveti, organi in organizacijami.« — Ekspose Aleksandra Rankovića — Zakon o organih za notranje zadeve, str. 10.

⁸ Tretji načrt zakona o spremembah in dopolnitvah kazenskega zakonika z dne 10. decembra 1958.

družino in kdo bo ostal pri otrocih. Če je pripor odrejen zoper oba zakonca, potem večkrat ni mogoče administrativno poročati socialnovarstvenim organom, da so otroci ostali sami, marveč je treba ukrepati nemudom a in posebno obzirno, saj je škoda, ki jo pri tem utrpe otroci, sama po sebi dovolj velika. Treba jo bo vsaj delno omiliti s tem, da bo poseben referent tajništva za notranje zadeve ostal pri otrocih nekaj časa po aretaciji, jim skušal primerno obrazložiti, zakaj sta bila oče in mati odpeljana, in bo ukrenil vse potrebno za njihovo začasno namestitev.

Končno bi štela sem še tiste primere, v katerih je mogoče predvidevati, da bo kazenski postopek ustavljen zaradi neznatne družbene nevarnosti.¹⁰ Takšnih primerov obravnavajo verjetno tajništva sama manj, več pa postaje ljudske milice. Vendar jih nekaj po opravljenih poizvedbah ostane tudi še tajništvo. Nedvomno je prav, da segajo tožilstva in sodišča po tej možnosti vedno, kadar družbene nevarnosti ni. Toda družbena varnost ni ogrožena le z nekim kaznivim dejanjem, marveč često tudi s storilcem samim. Čeprav veljavni kazenski zakonik v 4. členu izrecno ne omenja storilčeve osebnosti, marveč le dejanje, bi bilo po mojem mnenju v teh primerih prav, da bi dali tožilstvu obsežnejši historiat osebnosti v smislu socialne anamneze.¹¹

Posebno vprašanje je zasljiševanje žena in mladoletnih žrtev kaznivih dejanj zoper osebno dostojanstvo in moralo kot prič. Zavedati se namreč moramo, da pomeni včasih celotni upravni in sodni kazenski postopek v teh primerih za žrteve kaznivih dejanj skoraj podobno travmatično doživetje kot dejanje samo. Saj je treba po daljšem časovnem presledku pred mnogimi različnimi, bolj ali manj uradnimi osebami obnavljati intimne dogodke iz preteklosti, ki jih je priča že skušala pozabiti. Zato naj bi zasljiševanje opravljalo čim manj uradnih oseb. Tiste osebe pa, ki naj bi imele s tem opravka, naj bi delale posebno obzirno in na način, ki bi imel tolikšno dokazno vrednost, da bo treba samo dokazovanje obnavljati čim manjkrat.

2. Oddelek za javni red¹²

Sodniki za prekrške izrekajo razmeroma največ zapornih kazni delomrznežem, bera-

čem in prostitutkam. To pa so tudi primeri z najslabšo socialno prognozo, lahko rečemo: stalni povratniki. Zaporne kazni torej niso učinkovite, vsaj kratkotrajne ne. Verjetno bi bilo preveč optimistično pričakovati, da bi na tem področju asocialnega ponašanja lahko uslužbenci notranjih zadev s socialno izobrazbo dosegli večje uspehe. Toda če bi delovali v skladu s svojo poklicno usmerjenostjo in v močni povezanosti s socialnovarstvenimi referenti občin, bi morda le uspeli v nekaterih začetnih primerih zajeziti razvoj ponašanja v negativno smer. Vsekakor pa bi mogli uspešneje preprečevati negativne vplive, ki jih imajo ti ljudje na svojo ožjo in širšo okolico. Sem spada po eni strani zlasti varstvo družin in otrok takšnih ljudi, po drugi strani pa preventivni posegi v mlado družbo, ki jo ti kršilci radi vežejo nase. Pri delu s prostitutkami bi morali referenti zlasti nadzorovati zdravljenje spolno bolnih in njihovo življenje v času zdravljenja. Sodelovanje z zdravstvenimi ustanovami in medsebojno obveščanje o potrebi po zdravljenju ter o rednem poteku zdravljenja bi spadal v to področje.

Novi temeljni zakon o prekrških¹³ daje sodniku za prekrške večjo možnost izbire med ukrepi zoper mladoletne kršitelje. Za delo z mladoletniki velja v tem primeru vse, kar smo povedali v zvezi z mladoletnimi storilci kaznivih dejanj. Sodniku za prekrške pa bi bilo treba dati o mladoletniku obsežno socialno anamnezo, da bi v konkretnem primeru laže izbral primeren ukrep.

Tudi za alkoholomane in duševno abnormne kršilce javnega reda in miru bi morali opravljati referenti poizvedbe na analogen način, kot za istovrstne storilce kaznivih dejanj. S pravočasno intervencijo zdravstvenih organov je mogoče preprečiti marsikakšno hujše kaznivo dejanje, ki bi sledilo prvotno lažjemu prekršku.

3. Oddelek za izvrševanje kazni¹⁴

Ta oddelek naj bi na področju socialne dejavnosti pomenil okrajnim odborom za po-

eno organizacijsko enoto. To bi bilo s kriminalnopreventivnega stališča tudi edino pravilno. Naša razdelitev sloni še vedno na dosedanjem organizacijski razdelitvi, vendar bo mogoče smiselnoupoštevati obrazložene sugestije tudi pri morebitni bodoči spojivti obeh oddelekov.

¹⁰ Kazenski zakonik, 1951, 2. odst. 4. čl.

¹¹ »Odločitev o tem, ali obstoji neznatna družbena nevarnost, mora sloneti na zavestni oceni storjenega dejanja in storilčeve osebnosti ter na temeljitem poznanju splošnih in krajevnih družbenih razmer.« — Dr. Mihailo Rukavina, dr. Božidar Kraus, Riko Kolenc: Aktuelni problemi kriminalne politike, str. 307.

¹² Najnovejša prizadevanja gredo za tem, da bi se oddelek za javni red spojil s kriminalistično službo v

¹³ Izmene i dopune osnovnog zakona o prekršajima, Beograd, 1958 — čl. 39 v, g, d, dj.

¹⁴ Po osnutku uredbe o organizaciji in delu Državnega sekretariata za notranje zadeve LRS z dne 18. VII. 1958, 73. člen, sta lahko pri okrajnih tajništih za notranje zadeve organizacijski enoti za javni red in izvrševanje kazni spojeni v eno enoto, po potrebi pa se lahko ustanovi posebna organizacijska enota za zadeve izvrševanja kazni, ki je ločena od organizacijske enote za javni red.

rnoč odpuščenim obsojencem in občinskim komisijam zlasti instrukcijski in nadzorni organ. To je važno področje preventivne dejavnosti zoper bodoče povratništvo. Poleg tega pa to delo usposablja državljane za neposredno reševanje socialne problematike. Če naj bo instruiranje kvalitetno in ker gre za izrazito socialne naloge, bi bilo prav, da bi ga opravljali socialni delavci.

Naslednje je vprašanje socialnega dela z zaporniki v okrajnih zaporih. Na tem mestu ne bi nadrobno ponavljali nalog socialnih delavcev, ki naj jih opravljajo v zaporih ali kazenskih poboljševalnih domovih.¹⁵ V glavnem gre za urejanje družinskih razmer obsojencev ob nastopu kazni, za organizacijo prostega časa v zaporu in za pripravo obsojenca in občinskih komisij na obsojenčev odust. Vprašanje, ki ga puščam za sedaj odprtega, pa je, ali naj bo socialni delavec, ki opravlja te posle, uslužbenec okrajnega tajništva za notranje zadeve ali zaporne ustanove same.

Med pomembne naloge socialne službe na tem področju je treba končno šteti tudi pomoč, ki naj bi jo socialni delavci nudili pri usposabljanju paznikov v okrajnih zaporih.

4. Ljudska milica

Uslužbenci postaj Ljudske milice opravljajo pretežni del operativnih poslov iz kriminalne službe in iz službe javnega reda. Način njihovega dela bi ne smel biti bistveno različen od dela referentov pri okrajnih tajništvi za notranje zadeve. Da bi delo opravljali na podoben način, bi bilo treba nekatere od njih posebej seznaniti s posli, ki terjajo socialno izobrazbo referentov pri okrajnih tajništvi. Tako bi jim bilo treba strokovno pomagati in jih dodatno usposobiti za delo z mladoletniki, z ženami, ki imajo otroke, z mladimi polnoletnimi storilci in podobno. Posebej bi jih bilo treba usposobiti tudi za sestavljanje poročil o obsojenih osebah, ki jih pošiljajo kazenskim poboljševalnim domovom, in nadzorovati kvaliteto tega dela. S temi problemi naj bi se seznanili miličniki deloma že v nižji strokovni šoli, konkretno pomoč pa naj bi jim nudil poseben instruktor okrajnega tajništva, ki bi imel socialno izobrazbo.

5. Preventivni posli

Že v uvodu smo rekli, da naloge organov za notranje zadeve niso le represivne, maverč tudi preventivne v pomenu varovanja

družbe, da se antisocialna dejanja ali stanja sploh ne bi pojavljala. Zaradi tega so v nekaterih republikah pri okrajnih tajništvi za notranje zadeve že organizirali posebne oddelke za preventivo, Državni sekretariat za notranje zadeve LRS pa proučuje možnost za organiziranje takšnih oddelkov pri nas.

Naloge teh oddelkov bi bile zlasti:

— nadzor in pomoč izgubljenim in pogbelim otrokom; otrokom, ki redno ne obiskujejo šole; vračanje otrok domov ali začasna namestitev v zavodih;

— nadzor in pomoč dekletom brez stalne zaposlitve in stalnega bivališča;

— varstvo mladine z nadziranjem nočnih lokalov, barov, igralnic, nočnih prireditev, prenočišč in železniških postaj;

— nadzor nad prodajanjem alkoholnih pičač opitim osebam;

— nadzor nad delomrzneži, potepuhi, beriči, prostitutkami, alkoholomani, duševno abnormnimi osebami in podobno.

Te naloge naj bi opravljala posebna socialna milica. Instruirali pa bi socialno milico poleg kriminalističnih uslužbencev tudi uslužbenci tajništva s socialno izobrazbo. Poleg tega bi ti uslužbenci tudi analizirali pojave, ki bi jih socialna milica ugotovila na terenu, signalizirali nevarnosti organom socialnega varstva in aktivno sodelovali z družbenimi organi in organizacijami v preventivnem pomenu.¹⁶

4. Usposabljanje, metode dela in organizacija

Verjetno z nalogami, ki sem jih naštel v prejšnjem poglavju in ki naj bi jih opravljali uslužbenci s socialno izobrazbo, nisem zajela vseh, ki že terjajo takšno izobrazbo, zlasti pa ne tistih, ki jih bo nakazal bodoči razvoj teh organov. To niti ni bil moj namen. Želela sem le osvetliti nekaj problemov, na katere bi morali biti posebej pozorni pri uvajanju ljudi s socialno izobrazbo v tovrstno službo.

Po drugi strani sem imela v mislih že perspektivni razvoj socialne službe na drugih področjih, tako na primer izboljšanje in okrepitev socialne službe v komunah, pri sodiščih za odrasle obtožence, v kazenskih in vzgojnih poboljševalnih domovih in podobno. Zato nisem predvidevala, da bi posle, ki naj bi jih praviloma opravljali socialni delavci teh organov, vzporedno opravljali tudi socialni delavci pri tajništvi za notranje zadeve. Tako se mi na primer ne zdi potrebno, da bi referenti izdelovali socialne anamneze

¹⁵ Več o tem glej Kriminologija v kazenskem pravosodju, str. 300 i. sl. — Alojz Bizaj: Odpust obsojencev iz kazenskih poboljševalnih domov, str. 109 i. sl.

¹⁶ Ada Klanjšek in dr. Franc Petrič: Organizacija in vloga socialnih služb v zvezi s prekrški in kriminalno preventivo.

za odrasle ali za mladoletne obtožence, ker naj bi te posle opravljali socialni delavci pri občinah ali sodiščih. Pač pa sem bila mnenja, naj bi referenti tajništev za notranje zadeve izdelovali anamneze za nekatere kršitelje javnega reda, ker ob sedanji organizaciji verjetno ne bo primerno dodeljevati posebnih delavcev sodnikom za prekrške. Ker tudi ne predvidevamo posebnih socialnih delavcev pri javnih tožilstvih, sem bila mnenja, naj bi socialni delavci tajništev za notranje zadeve izdelovali socialne anamneze v vseh tistih primerih, kjer je mogoče predvidevati ustavitev postopka po 2. odst. 4. čl. kazenskega zakonika.

Večino poslov, ki naj bi jih po mojem mnenju opravljali uslužbenci s socialno izobrazbo, že opravljajo referenti tajništev. Lahko rečemo, da skoraj vse, razen preventivne službe. Opravljajo jih eni bolj, drugi manj v zgoraj navedenem smislu. Zato iz povedanega niti najmanj ne sledi, da bi bilo treba sedanji kader zamenjati z uslužbenci z drugačno izobrazbo. Potrebno pa bi bilo, da bi uslužbencem, ki se že ukvarjajo s temi posli, posredovali dodatno izobrazbo iz socialnega dela na posebnih tečajih. Kolikor pa bi tajništva za notranje zadeve dopolnjevala obstoječi aparat z novimi uslužbenci, naj bi skušala najti za navedene dejavnosti ljudi s strokovno ustrezajočo izobrazbo.

Pri tem se odpira pred nami eno izmed temeljnih vprašanj. Ali je socialna izobrazba sploh primerna za referente, ki opravljajo poizvedbe? Ali je takšna izobrazba združljiva s taktko zaslševanja in zbiranja dokaznega gradiva? Socialni delavec je po svoji izobrazbi usmerjen v vlogo pomočnika pri resocializaciji asocialnih oseb, medtem ko je kriminalistični referent izrazito represivni organ. Tudi kriminalistični referent sprejema osumljenčevu biografijo¹⁷, vendar bistveno drugače, lahko rečemo z drugačnim naglasom, kot socialni delavec. Zlasti pa je takтика zaslševanja o samem dejanju bistveno različna od tehnik razgovora socialnega delavca. Te razlike so utemeljene v nalogah, ki jih opravljajo uslužbenci s takšno ali drugačno izobrazbo. Zato naj bi ostale tudi v bodoče. Če bi skušali socialni delavci samo s svojo izobrazbo opravljati kriminalistične posle, jih verjetno ne bi opravljali dobro in uspešno prav zaradi posebne usmerjenosti svoje stROKE. Po drugi strani pa osumljenci ne bi verjeli referentu, ki jim je proti njihovi prvotni nameri dokazal storjeno kaznivo dejanje, da jim hoče socialno pomagati. Verjetno bi uslužbenci z obojestransko usmerjenostjo

svojega dela ne opravljali več ne v eni, ne v drugi smeri, marveč bi njihovo delo zbledelo nekje na sredini in ne bi dalo dobrih rezultatov.

Če je ta ugotovitev načelno sicer pravilna, moramo vendarle priznati, da je nekaj referentskih poslov s tega področja takšnih, pri katerih je težišče na socialni problematiki in ne na kriminalistični tehnički in taktki. Takšno je zlasti delo z mladoletniki, delo z mladimi polnoletnimi osebami, ki so prvič storile kaznivo dejanje ali prekršek, delo pri odkrivanju detomorov, izpostavitev otrok, vzgojnega zanemarjanja ali izkorisčanja otrok, delo s prostitutkami, z alkoholomani kot kršilci javnega reda in miru, z berači, delomrzneži in podobno, ter delo pri zaslševanju žrtev kaznivih dejanj zoper osebno dostojanstvo in moralo. Kazniva dejanja oziroma prekrške je v teh primerih laže ugotavljati in dokazati kot pri izurjenih odraslih storilcih. Končno pa tudi, če jih referent ugotovi ali ne, je njegova poglavitna naloga še nadalje nadzirati osebo in njeno ponašanje v družbi. S tem ne mislim podcenjevanje vrednosti pravilnih ugotovitev tudi v teh primerih in menim, da bi morali uslužbenci s socialno izobrazbo, ki bi opravljali te posle, dobiti dodaten pouk iz kriminalistične taktki. Kljub temu vidim neke prednosti v tem, da bi te posle opravljali socialni delavci v celoti s težnjo pomoči storilcu in po kriminalni preventivi. V teh primerih ne bi bilo primereno ločiti socialno službo od kriminalistične.

V vseh drugih primerih odraslih storilcev kaznivih dejanj ali prekrškov pa naj bi bila socialna služba ločena od kriminalistične tako, da bi kriminalistični referenti po ugotovitvi storilca ali po določenem ukrepu (na primer po sklepu o priporu) pritegnili socialnega delavca, da bi opravil dodatne socialne naloge, kakor sem jih omenila v 3. poglavju.

Po tem predlogu, do katerega naj bi vzeli svoja stališča zlasti uslužbenci tajništev za notranje zadeve, bi torej uslužbenci s socialno izobrazbo opravljali pri tajništvih izjemoma nekatere referentske posle iz kriminalistične službe in javnega reda sami, v vseh drugih primerih pa bi le sodelovali kot čisti socialni delavci. Tajništva sama bi morala predvideti potrebe po takšnih uslužbenecih, ki bi jih prilagodila obsegu svojih poslov. Pri tem ni pomembno, ali ima več organizacijskih enot skupnega socialnega delavca ali pa ima posamezna organizacijska enota več socialnih delavcev. Pomembno se mi je zdelelo opozoriti le na vrsto poslov, ki bi jih opravljali uslužbenci s takšno dodatno ali popolno strokovno izobrazbo.

¹⁷ Vladimir Vodineč: Kriminalistička takтика, str. 369.

Viri

1. Zakon o organih za notranje zadeve, Uradni list FLRJ z dne 18. jula 1956, Zbirka zveznih predpisov 138.
2. Uredba o nazivih in plačah uslužbencev organov za notranje zadeve, Uradni list FLRJ z dne 19. februarja 1958.
3. Sedmi kongres Zveze komunistov Jugoslavije, Cankarjeva založba, Ljubljana 1958.
4. J. B. Tito: Govor na predvolilnem zborovanju v Beogradu marca 1958, Komunist 1958/12.
5. Predmetnik Višje šole za socialne delavce v Ljubljani.
6. Vlado Vodinelić: Zaslivanja mladoletnikov, Kriminalistična služba, 1953, str. 295.
7. Tretji nacrt zakona o izmenama i dopunama krivičnog zakonika od 10. decembra 1958.
8. Kazenski zakonik FLRJ, 1951, tiskarna Jože Moškrč, Ljubljana.
9. Dr. Milivoj Rukavina, dr. Božidar Kraus, Riko Kolenc: Aktuelni problemi kriminalne politike, Arhiv za pravne i društvene nauke, 1958/2-4.
10. Izmene i dopune osnovnog zakona o prekršajima, Beograd 1958.
11. Osnutek uredbe o organizaciji in delu Državnega sekretariata za notranje zadeve LRS z dne 18. julija 1958.
12. Kriminologija v kazenskem pravosodju, Inštitut za kriminologijo, Ljubljana 1957.
13. Alojz Bizaj: Odpust obsojenec iz kazenskih poboljševalnih domov, Kriminalistična služba, Ljubljana 1958, str. 109.
14. Ada Klanjšek in dr. Franc Petrič: Organizacija in vloga socialnih služb v zvezi s prekrški in kriminalno preventivo, elaborat, netiskan.
15. Vladimir Vodinelić: Kriminalistička taktika, stampano za potrebe Škole za unutrašnju upravu, Beograd 1958.
16. Tatjana Trenta: Vloga in naloge socialnega delavca v kriminalistični službi na področju ženske delinkvence, prostitucije in deliktov zoper moralo, diplomska naloga Višje šole za socialne delavce v Ljubljani, 1959, netiskana.
17. Okrajni ljudski odbor Celje, Tajništvo za notranje zadeve: Poročilo o problematiki duševnih bolnikov, storilcev kaznivih dejanj z dne 24. XI. 1958, interno.
18. Okrajni ljudski odbor Ljubljana, Tajništvo za notranje zadeve: Poročilo o problematiki duševno neuravnoteženih oseb in alkoholikov z dne 18. II. 1959, interno.
19. Vitomir Petrović, Riko Kolenc: Krivični postupki, stampano za potrebe Škole za unutrašnju upravu, Beograd 1956.
20. Kenney P. John and Pursuit G. Dan: Police Work with Juveniles, Charles C. Publisher, Springfield, Illinois, U. S. A.
21. Congres de la F. I. F. S. P., Revue moderne de la Police 1954, Septembre — Octobre.

Tasks assigned to social workers employed by the District Secretariats for Internal Affairs

By dr. Katja Vodopivec, Scientific Collaborator, Institute for Criminology at the University of Ljubljana

The High School for Social Workers in Ljubljana started its work in 1954. Since then the State Secretariat for Internal Affairs of the People's Republic of Slovenija has awarded grants to several students to enable them at the end of their studies to work as employees in its offices. The first graduates of the School are already employed in the various branches of the above mentioned Secretariat. Some are working in the District Secretariats for Internal Affairs. Therefore I wish to point out certain problems facing the social workers thus employed. At the same time I wish to draw attention to the problems arising from the introduction of a new activity in a department of this kind.

The social worker, employed by the District Secretariat for Internal Affairs should in the first place deal with the following cases:

1. juvenile offenders;
2. young offenders but already of age (esp. up to 21 or 23 years of age);
3. female offenders especially such as are mothers responsible for the upbringing of their children;
4. offenders that have committed special types of offence such as infanticide, failure to care for children, exposure of helpless persons to danger, failure to pay alimony for illegitimate children, incest;
5. mentally abnormal offenders and criminal alcoholics;
6. detained offenders who are the only providers of their children;
7. interrogation of juvenile victims and women victims of offences against morality;
8. vagrants and prostitutes.

As the minor cases of the above mentioned offences are dealt with at the police stations, social workers

employed by the District Secretariats for Internal Affairs should instruct the relevant personnel at the police stations.

The District Secretariat for Internal Affairs also exercises supervision over the district prisons in which offenders serve sentences up to six months. Social workers employed by the District Secretariats should carry out social work in these institutions since owing to the small numbers of their inmates in most of these institutions they cannot claim a full-time social worker.

District lay committees and local lay committees composed of volunteers help ex-convicts released from district prisons or from penal reformatories. The district social workers should train the voluntary helpers for their work and keep records of the activities of these committees.

A special preventive department is contemplated by the District Secretariats. This department will furnish timely information regarding predelinquent behaviour especially on the part of young people. This department, too, will require qualified social workers.

In the Federal People's Republic of Slovenija there are eight District Secretariats for Internal Affairs. It is obvious that in the near future it will be impossible to fill all these places with qualified social workers. Therefore additional training in special courses must be provided for our present personnel occupied in these activities while all vacancies should be filled with qualified social workers.

In connection with the activities of social workers in the field of criminalistics certain problems arise which call for separate consideration. These problems are:

— are employees with social training adequately qualified in the technique of interrogation which they will be called upon to use in working with offenders;
— will a social worker who has attended the School for social workers only for two years, but has practised interrogation over a period of several years, still keep his professional orientation or will he exchange it for another i. e. for the technique of interrogation;

— will the offender to whom the interrogator has brought home the fact of his offence still believe the same officer that he wishes to offer him social help;

— will certain activities of such officials not overlap with the activities of social workers employed at the District Secretariats for Social Care (especially in case of juvenile offenders)?

For the time being it is difficult to furnish reply to all these questions because we have not yet gathered

sufficient experience concerning the manner of this work which is to be different from that practised hitherto. I think, however, that it will remain necessary in future to keep separate the technique of interrogation and the methods of work used by social workers. The latter should above all constitute a special body of experts in the District Secretariats. Only in certain cases one and the same person should be called upon to act in both capacities. This applies above all to the work among juveniles and juvenile victims of penal offences against morality. Above all I desired to draw attention to the fact that the addition of new branches to the existing activities of this type is not altogether a simple problem. It is our duty to analyse carefully both the advantages and the negative consequences that we may expect from this new orientation.